

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

Szerkesztői szállítás:

Kül. monostortecza 181. szám.

Kiadó hivatal:

Középtecza, Stein J. könyvkereskedése.

Hirdetési ár: 5 hasábos garmond sorát 1-ször 7 kr., 2-szor 6 kr., 3-szor 5 kr. s minden hirdetés után 30 kr. bélyegdíj.

Hirdetéseik felvételnek Bécsben Oppelik Alajosnál (Wollzeile 22. sz.) és Haasenstein és Vogliernél (Wollzeile 9. sz.).

Nyitottéri cikkek sora után 20 kr. előleg beküldése mellett a szerkesztőséghez czimzendők.

Előfizetés s hirdetés a kiadó-hivatalnál kezeletik.

Megjelen e lap hetenkint háromszor, u. m. kedden, csütörtökön és szombaton délbén.

Előfizetési ár:

egész évre 12 frt, félre 6 frt, évnegyedre 3 frt.

Uj korszak.

Kolozsvar, február 8-án, 1867.

(H.) Legujabb tudósításaink után alig maradhat fenn többé kétség, hogy előttünk egy új korszak érzékapni nyílnak fel, mely hivatala lehet sok szép s jogos reményt betölteni, sok mély és sajgó sebet begyógyítani, sok, nagy és sajnálatraméltó veszteséget recompensálni.

A hatvanötös bizottság végrehajtotta sorstelsjes feladatát, a közönségi kérdések alkotmányos megoldása iránti javaslatát megállapítá; folyó hó 4-én befejezte tárgyalásait, melyekre nézve az országgyűlés által megbízott, s miután az országgyűlési többség körülből oly arányban áll, mint állott a bizottsági majoritás a kisebbség irányában, az kétségtelenül maga az országgyűlés által is approbálható lesz, ha t. i. az országgyűlés eddigi abnormis helyzetéből, az alkotmány teljes restitutioja által, a korona bölcsen kíségeti, s eképp azt képesíteni siet, hogy a törvényhozás terére léphessen át.

Csak a törvényes magyar miniszteriumot kell a magyar királyság számára kinevezni és a mostani provisorium törvényellenes és gyűlöletes uralmát megszüntetni, s a törvényalkotás actiojának közepette találjuk magunkat. És ez — a restitutio in integrum — nem szabott ár, mely az „új pragmatica sanctio“ megszavazásáért netalán „cessio“ gyanánt lenne megadandó; hanem természetes feltétele — sine qua nonja — annak, hogy a legislatio törvényes attributumaival felruházottan léphessen a maradandó alkotás terére; feltétel, mely nélkül a törvényhozás joga minden kétségen felül álló érvénnyel nem gyakorolható.

Ő Felsége e felfogást magáévé tenni méltóztatott, s bécsi hírek szerint már napokkal ezelőtt készen állottak a királyi legmagasb kéziratok a magyar miniszteriumnak gróf Andrássy Gyula elnöke alatt leendő kinevezésére, s ezek kibocsátása nem annyira ő Felsége akaratán, mint inkább azon okon mult, s függesztetett fel, mivel miniszterium program nélkül csak ott s oly emberekből szokott alakulni, a hol s a kik előtt födolog a tárcza után járó hatalom, fizetés és nyugdíjra való kilátás, a presumtiv magyar miniszterelnök pedig előbb tisztában akart lenni a val, hogy minő program keresztülvitelére kötelezheti magát ő Felségének.

A hatvanötös bizottság tárgyalásai erre nézve most már teljes felvilágosítást szolgáltatottak. A magyar miniszterium biztos alapot nyert programja határozott megállapítására, s azon nagy kötelezettség és felelősség elvállalására, mely azt a korona és a nemzet irányában egyiránt kötelezi.

És mi már tegnap értesítést kaptunk Pestről az országgyűlés egyik legtekintélyesebb tagjának távirata által, miszerint a magyar miniszterium kinevezése hétfőn várható, maga Deák Ferencz is felment Bécsbe, s kilátásaink egy új boldogabb aera megnyíltá iránt a legkedvezőbbek.

Adja Isten, hogy ez új korszak épp oly áldásdús legyen ugy a korona, mint a házra nézve, a mily üdvtelen és káros volt mindkettőre nézve azon zord évsorozat, melyet 1849 óta az absolutismus és reactio uralma alatt átéltünk!

Készüljünk ünnepet ülni, a haza felett örökös Gondviselésnek halálat adni, s a mi a mult szenvedéseit illeti, a jellemteljes kártartás öntudatával, a mi a jövőt illeti, nemes becsvágygyal s önzéstelen készséggel hasznosítani a haza érdekében a szerzett tapasztalatokat.

Majdnem két egész sanyaru, s depauperisáló és demoralisáló évtized önmegtagadó átszenvedésének árán szereztük e tapasztalatokat, s nem lehet, hogy azok legkisebbike is kárba menjen; mert ez új korszak hasadó hajnala nehézs és kényes munkára hívja fel a nemzetet, s e hajnalsugár sok irigy és alattomos, sötétséghez szokott szemet szúr.

Spanyol alkotmányi mozgalmak.

(M—A. Gy.) A politikai világban nincs szünetelés. Szintere volt mindig földgömbünk azon harczoknak, melyeket egyesek a kor vezénylő eszméi mellett vagy ellen vívtak. Legközelebből pedig a krétai (illetőleg keleti) kérdés lefolytaig egy érdekes közbenjáték fog színehozatni; főszereplő leendő az utolsó Bourbon-sarjadék Európában, vagy legálább a mai uralkodók sorában, II. Mária Izabella Louisa, kinek királyi széke, ugy látszik, jobban ing, mint a beteg emberé — bár kit értünk alatta.

Nem lesz szükségtelen röviden a multat szelöztetni. Spanyolországban minden baja, néhány évtized óta, nöktől ered. Nem pusztán az udvar gözkörében működő csinos czafrinkákat értjük, melyeknek gazdálkodása Camiralla nevet visel, hanem a királynékat. A mostani királyné anyja Mária Christina 1814-ig Nagy Napoleontól fogva tartott; VII. Ferdinánd neje, mint 3 éves leánya gyámjának legnevezetesebb működése a volt, hogy 1833—40-ig a legitimatosb polgárháborút idézte elő a paradicsomi országban. S a helyett, hogy ezen harez bevégezte után se matrem esse demontret szabadelvű föllépés által az országot megnyugtatóván, az országgyűlést gyorsan eloszlatta, per edicta, seu sic dictas patentes kezdett kormányozni; szóval, alkotmányosértései által leghivebb embezeit, mint pl. Esparterot, annyira elidegenítte, hogy mindenkitől elhagyatva, 1840-ben Franciaországba kellett vitorlázni. Azonban sem most, sem akkor nem indultak a spanyolok káprázatok után, hisz a népek szeszélyből nem lázadnak föl, sőt inkább sok kell ahhoz, hogy ezen utolsó menedékhez folyamodjanak. Nem kápránd, hanem a cortes (országgyűlés) által 1812-ben hozott alkotmányért, melynek egyedüli hibája, hogy az önkényuralomnak csekélyt tért enged, vértettek el a legjobbak részeit csatátérén, részeit hohó bárd alatt. Mily üdvös ezen 1812-diki alkotmány az országra nézve, mutatja az, hogy 1820 tavaszán katonai forradalom ütött ki, mely által VII. Ferdinánd, a mostani királyné atyja, kényszerítve lön ezen alkotmányt elfogadni; megint lábbal tiportatván ezen alkotmánya derék Mária Christina 1854-ki pátense által (az országgyűlési föllíratra nézve), more consveto eloszlatván a cortes, a la Granjai (tehát második) katonai forradalom 1836-ban ezen kegyelmes oktrojt megbuktatta, kikialtván az 1812-diki alkotmányt, melyet a Cortes időszerű változtatások után 1837 június 18-án ismét kihirdetett. Azonban oportunitás szempontjából 1845-ben egy szép reggelen az ország arra ébredett, hogy új engedményezett (octroyozott) alkotmány nevű csinálmanynyal örvendeztetett meg, mely az 1837-iktől azon csekélységben különbözik, hogy belőle, mi az országra nézve üdvös, kihagyatott, mi az ancienne regimnek kedvező pedig, meghagyatott. Mi sem új e világban!

Ezen történelmi vázlatok után, melyek némi világot vetnek a mai állapotokra, térjünk át Prim János tábornok tavali működésére, ki jan. 2-kán negyed magával (Milans Lörince dandárnok, Pavia Manuel tüzéparancsnok, Monteverde Ferencz katonai bíró, Rubio Károly „Iberia“ szerkesztője) indult ki vadászat ürügye alatt a végett s emelte föl a szabadság és haladás zászlóját, hogy hazáját a veszedelemtől megmentse, melybe azt a visszaható (reactionarius) kormány viszi, melynek célja a despotismust a romlottság közepette a szolgaság járma alatt föntartani — mint ezt Prim Portugáliába történt átlépésekor kiáltványában kifejezte.

Azonban ezen Prim-féle katonai forradalomban nem vett részt az egész nemzet, mert jobbnak tartották az országgyűlési téren mozogni. A sérelmek orvoslása végett a követekháza (congressus) 101 tag aláírásával tavalyi dec. 28-án kérelmet terjesztett föl a királynéhoz, mely kérelemben fölhozták, hogy „miután túrték azon határig, hol tovább hallgatás kötelességük sértése volna.“ Azért kérdezik: „Szabad egy kormánynak, mely a kortes közbejötté nélkül törvényeket a közoktatás, községi és tartományi szervezet fölött hozni följogosítva nincs, és azokat mégis ezek közbejötté nélkül gyökeresen megváltoztatja; szabad egy ilyen kormánynek véletlenül fölforgatni az alkotmányos kormányrendszert az által, hogy a cortes a törvényes időszakban össze nem hívja.“ Narvaez egy évet engedett lefolyni, a nélkül, hogy a cortes összehívta volna. Végül tisztelettel kéri a királynét, hogy: „a törvények uralmát állítsa vissza s bizalommal hívják föl a korona magas bölcsességét, mely a közjó legtartosabb biztosítékát csak az állambatalom rendes működésében és legteljesebb összhangzatában találhatja.“

És képzeli-e a kegyes olvasó, miként válaszolt erre a kormány? Azt válaszolta, hogy az országgyűlésnek nincs joga **kérvényezni**, s elhíresztelte, hogy, ki ezen kérvényt át fogja nyújtani, elfogatik. Serrano tábornagy, ki a királynéval egykor a legbensőbb viszonyban állott, szem előtt tartva kötelességét, a királynét az országgyűlés — a nemzet — közvéleményével megismertetni, szóval adá elő a közérzettel érdeklését. A királyné elérkezéayülve „első barátjának“ nevezé, barátságos szavakkal bocsátá el és néhány percz múlva — elfogatá és Mahon (baleari szigetek) belebezteté. Rios Rozás, a híres jogtudós és cortes-elnökét Chartagénába bebörtönözteté, a fenérintett okmány aláíróit haditörvényszék elé állíttatá, körülbelül 35 követet éjjel fogtak el és szállítták el belebeztetésük helyére; Castro, a cortes palota háznagya, a karbatalommal érkezett zsoldos Pezuelától megtagadván a belépést a követek házába, ettől tesztileg bántalmaztatott, nagy csoda, ha föl nem akasztják Castrot — mert kötelességét teljesíté. Mely képviselő teheti, elsőzik, többen Párisba menekültek.

Magától értetődik, hogy a kamarák föl vannak oszlata, valamint az is, hogy ezen eloszlatás törvénytelen.

Miután a spanyol nemzet mindent megkísérlött és a kormány maga az által, hogy legigazságosabb követeléseit nem teljesítette, a nemzetet forradalomra kényszeríté, mely most a nemzet egyedüli reménye, mert elnyomatására a kormány egész seregét teremté a kéknek s nem állította a kávé-sokat, pénzereket, altiszteket stb.-ből szólitani, illetőleg felelőssé tenni minden kormány-ellenes szó följelentése végett. Daczára ennek a „puszta revolutionaria“ kiáltványának „a polgártársakhoz“ 1000 meg 1000 példány a forog közkézen. E röpirat előszámlálja a kormány kegyetlenségé minden cselekedetét, a mindennapi kivégzéseket, deportatiokat, saját helyzetét, alkotmány megsértését stb.

Mit tettek a legközelebb uralkodott Bourbonok az orszáért, melyet a természet földi paradicsomnak teremtett. Kédezzük most, midőn e helyzetet történelmi adatok nyomán kiderítettük. Mert lehet önkényuralom és szellemi elnyomatás mellett legalább anyagi jólét. *) Mindazáltal elkövetett a kormány minden kitelhetőt, hogy e tündér országot pokollá, sivataggá tegye, mi, fájdalom, csaknem tökéletesen sikerült. Spanyolország vívmányai ezek: hivatalnokok seregé annyira nyakára üt, mint hódító sereg meghódított népre, sajtó és szabadszólás (a cortesekben is) elnyomva, az ezen intézkedés ellen fölszólalók tömegesen kivégeztetnek (pl. tavalyi június 22.), deportáltatnak, katonai törvényszék hozza az ítéleteket, mert természetes, hogy ostromállapot van; daczára az ország kedvező fekvésének pang a kereskedelem, ipar semmi, tönkre levén téve földmiveléssel együtt, a nép ennél fogva nem bírja a roppant adót, ebből megint természetesen a költségvetési hiány (deficit) folyik, az államjövdelem elpazarlása, melynek legcsattanósabb esetét 1840-ben észlelhetni, midőn az államtartozás törlesztése végett eladott 31,433 zárdá és egyházi fekvőségek eladásából a pénzügyér jelentése szerint begyűlt 12,455,495 p. frtra menő összeg magánosok vagy talán ...? zsebébe került, mert az tény, hogy az államadósság egy maravedivel sem apadtott, sőt növekedett. ... Ugy látszik, az inquisitio sötét szelleme háttérben Alba átkos alakjával még most is nehezen sulyosodik a szerencsétlen országra. De a meggyilkolt Riego fényes emléke tündöklően ragyog és az engesztelő áldozat részére talán nem sokára megtartatik. Mert a forradalmi junta az iránt már tisztába van, hogy az uralkodói személyt meg kell változtatni, habár utóda iránt még nincsen tisztába, noha némelyek a királyné nővérét, Montpensier hercegnőt, emlitik. Azonban ne tördölünk azzal, e belügyi kérdés, mert Deus providebit.

Levelezés.

Brassó, jan. 27-én 1867. **) — A „Kronstädter Zeitung“ 14-dik számában, egy meglehetősen hosszú cikkben, oly érvekkel igyekszik a „Kolozsvari Közlöny“ ez idei 9-dik számában hozzá intézett rövid megjegyzéseinkre feleletet adni, melyek merőben constatiozatlannal hagyják állítását

*) Természetes azonban, hogy soha se oly biztos, éretteljes és maradandó alapon fejtett jólét, mint az alkotmányos szabadság szokott felvirágoztatni, mint például Angliában és Belgiumban, melyekkel szemben a rómaiak uralmától, le III. Napoleont absolutismusáig o tekintetben minden vívmány csekély vagy éppén kétes értékű.

**) Tényhalmaz miatt késett közlése.

valódiságát, sőt ugy látszik, hogy míg egyfelől subjectiv jellemű nézeteit, melyek a magyar alkotmány elleni határtalan ellenszenven alapulnak, az egész szász nemzetre rá amalgamisalni szeretné, addig másfelől oly deductiokat törekszik vonni a magyar törvényhozás intézkedéseiből a szász nemzetre nézve, mik — hogy igazat szóljunk — nem egyebek: szörszalhasogató rábulisticánál.

A „Kronst. Zeitung“ megszokta ugyan az efféléket, de mégis nagyon furesának tünik fel az, hogy nevezett centralisticus érzelmű lap éppen az 1848 diki VII-dik törvényezikk bevezető szavait használja feleletül azon megjegyzésünkre: „hogy, valjon miféle érveket tudna felhozni (a „Kr. Zeitung“) azon téves állítása támogatására, mely szerint a jogfolytonosság restitutioja, mi egyéb sem volna, mint a magyar nemzeti-egység kimondása, mely kétségkívül minden nem magyar ajku nemzetnek, ugy a szászoknak is végpusztulását vonná maga után.“ Igen, ez nem csak furcsa, de reánk nézt előnyös is, mert legalább nem kell sokat törtünk fejteket az ellenargumentatiokkal. A „Kronst. Ztg.“ maga-maga alatt vágja le a fát. Mert az imént említett törvényezikk bevezető passusa, mely így kezdődik: „A magyar koronához tartozó Erdélynek Magyarország-gal egy kormányzás alatti teljes egyenlőség, nemzetegység és jogazonosság tökéletes jogalapon követelvének“, még egy jöttával sem rendeli azt, hogy a többi társnemzetek, mint olyanok ne fungálhassanak vagy éppén hogy absorbealtassanak a magyar nemzeti-egység kedvéért; sőt ellenkezőleg, az 1848-i törvényhozás ünnepélyesen kívánta törvényezikkben kimondani azon általunk már idézett szép elvet: miszerint „politikai jogelvezetést azoktól, kik annak eddig gyakorlatában voltak, elvenni, az országgyűlés hivatásának nem ismerheti.“ Ezen két citatio ugy annyira megerősíti egyik a másikat, hogy a „Kronst. Ztg.“nak tudnia kellett volna azt, hogy „tertium non datur.“

De még azt is tudnia kellene a „Kronstädter Zeitung“-nak, hogy hazánk történelmében még keresve se lehetne találni egy oly pontra, mely arra mutatna, hogy a magyar nemzetnek valaha eszé ágában lett volna saját országában lakó idegen ajku testvéreinek elnyomásában keresni léte gyarapodását vagy ereje fejlesztését. De ellenben némely önző szász politikusok már nem egyszer törték eszüket a „status in statu“-féle combinationokkal. Mind a magyar törvényhozás igazságos és méltányos szelleméről, mind pedig a szász nemzet szép privilegiumainak biztos garantijáról, azt hisszük, elég fényes bizonytságot tesznek nem csak az „unus sit populus“-féle szabadságlevel s az 1630-ban kelt és az 1744. 6. cikk által módosított „uniois artikulusok“, hanem a leopoldi diploma, a nemzeti (szász) accordat megerősítő pótlékdiploa és az 1791 diki törvényezikké is.

Ezeket azért nem kívánjuk bővebben fejtegetni, mert ugy látszik, hogy maga a „Kronstäd. Zeitung“ sem kel ki ellenük. Ő csak az 1848-diki törvényekben tud egy-egy „mumust“ feltalálni. Így például az unio tárgyában kelt törvényjavaslatok 14-dik cikkének 9 dik pontját azért nem szereti, mivel ez a hatóságoknak megrendeli, hogy a miniszteriummal s a felsőbb törvényhatóságokkal magyar nyelven közlekedjenek. Oh, boldog Isten! hát ugyan — kérjük a „Kronst. Ztg“-ot — miféle nyelven is közlekedjék a magyar miniszterium az alája rendelt hatóságokkal? tán német, szász, oláh, tót, rác vagy örmény nyelven? Az nem lehet. Ha Franciaországban a francia, Angolországban az angol, Németországban a német s Olahországban az oláh nyelv a főhivatalos nyelv s egyáltalában a hivatalos nyelv, ugy miért ne lehetne Magyarországon is a magyar nyelv legalább főhivatalos nyelv. Nemde? — kérjük ismét a „Kronst. Ztg“-ot — „Das wäre ja nichts anders, nur Recht und Billigkeit.“

Legeredetibb azonban a „Kronst. Ztg“-nak a luth. egyház és iskola „absolut Selfgovernment“-jára tett felelete. Itt oly argumentummal akarja constatalni téves föltévést, mely ha teljes valóságban is alapulna, akkor sem bírna semmi ijesztő színezettel. A „Kronst. Ztg.“ bölcs szerkesztőjének tán kikerülte figyelmét azon ténykörülmeny, hogy az unio tárgyában kelt törvényjavaslatok III. VI. VII. VIII. IX. X. és XI. cikkei nem nyertek megerősítést, hanem főherczeg István nádornak Budapesten 1848 ban június 19-én kelt rendelete nyomán a közös magyar országgyűlésre utasítottak, ennél fogva semmi törvényes erővel nem bírnak.

Tehát a „Kronstädter“ által idézett törvényjavaslat X-dik cikkének 2. pontja sem bír kötelező törvény erejével, mert nem válhatott szentesített törvényre. De különben, ha úgy is volna — miként a „Kronst. Ztg.“ mondja — hogy az imént említett törvényjavaslati cikk, a magyar birodalomban lévő „minden“ vallásfelekezeteknek egyházi és iskolai főigazgatóját s vezérletét a közoktatási minisztérium felügyelése alá helyezi, ez nem volna egyéb: nagyon is üdvös eljárásnál.

Vége azt állítja nagy bölcse a „Kr. Ztg.“, hogy II. Endre király szabadságlevelére nézve a magyar törvényhozó testület semmi befolyással (közreműködéssel) sem lett volna, mert maga a király annak bevezető soraihoz megemlékezve a századok panaszáról, így szól: „quod penitus a sua libertate (qua vocati fuerant a piissimo rege Geysa avo nostro) excoisissent.“ Erre nézve mi abban a tántoríthatatlan meggyőződésben vagyunk, hogy ha II. Endre király idejében a Béla herceg, mint megkoronázott ifjabb király által vezetett ellenzék (ez persze magyarokból állott) a Szent István király által adott s azóta folyvást csonkított jogoknak újból formulázását II. Endrétől nem követelte volna oly elhatározólag, hogy Endrének csak kettő közt marada választása, t. i. vagy lemondani Szent István trónjáról népszerű s valódi alkotmányos érzelmi fia, Béla herceg részére, vagy pedig kiadni a magyaroknak az ugynevezett arany pecsétű levelet, úgy bizonyára II. Endre király az 1224-beli adománylevelet sem írta volna alá; csak is az az őszön bírható út ennek királyi aláírására, mely abból a körülményből magyarázható, mely őt azelőtt két évvel a magyarok arany bullájának kiadására kényszerítette.

A „Kronst. Ztg.“ tesz ugyan még egy néhány észrevételt „megjegyzéseinkre“, de ezekre azért nem kívánunk felelni, mert nem szeretjük a fölösleges és lényegtelen szószaporítást.

Jelen sorainkat tehát ismét aval a megjegyzéssel zárjuk be, hogy valamint mi a többi társunkkal együtt, úgy a század nemzet is szép „alte Recht“-einek biztos garantáit csupán az alkotmány visszahelyezésében találhatja fel, nem pedig a „Kronst. Ztg.“ által elég elfogultan hirdetett „gemässigte Centralisatio“ comparativusa vagy superlativusában. „Verwirkt“ politika fölé elmélettel sem Erdélyt, sem Magyarországot, sem az összbiradalmat összetoldozni, foltozni, bogozni nem lehet!

Teőrök Károly.

A 65-ös bizottság tárgyalásai.

(Január 28-ki ülés.)

Előnk: Andrassy Gyula gr. Jegyző: Csengery Antal. Az ülés kezdődött 5 órakor.

Előnk: T. bizottság! A képviselőház oly utasítással küldte ki azon bizottságot, melynek tagjait itt ma üdvözölni szerencsém van, hogy azon viszonyoknak, melyek Magyarországot és ő Felsége többi országait és tartományait közösen érdeklik, megállapítására és észszerű kezelésére nézve javaslatot terjesszen az országgyűlés elébe. E bizottság saját kebeléből egy albizottságot küldött ki, melynek javaslata képezi mai tanácskozásunk tárgyát. Mielőtt ezt felolvastatnók, ha méltóztatnának megengedni, e bizottság utolsó ülésének jegyzőkönyvét, illetőleg határozatát foglalom felolvasatni. (Helyeslés.)

Csengery Antal olvassa a közönségi bizottság jegyzőkönyvét, mely az ülések nyilvánosságára vonatkozó ismeretes határozatot tartalmazza. A jegyzőkönyv azon pontjainál, melyek szerint

Bartal György azon indítványa, hogy a novemberi legfelsőbb kir. leirat kellő figyelembevétel végett a 15-ös bizottsághoz utasítsassék, a 67-es bizottság első nyilvános ülésében határozatott tárgyalatni, fölhasznál:

Bartal György: Az általam a múlt alkalommal tett indítványt, mint az idő és körülmények által szerencsésen túlhaladtot, ezennel visszavonom.

Előnk: Ha megengedni méltóztatnak, a bizottság munkálata fog felolvasatni.

Tisza Kálmán: Ugy hiszem, nemcsak a bizottság tagjai, de itt mindenki előtt ismeretes, hogy a 67-es bizottsághoz egy kisebbségi vélemény is adott lett. Bátor vagyok most egyszerűen és röviden azon társaimnak nevében is, kik e kisebbségi véleményt aláírták, kijelenteni, hogy nem szándékozván általánosan a kölcsönös capacitációnak útját állani, mi ezen kisebbségi indítványt a magunk részéről visszavonjuk.

Előnk: Tehát nem méltóztatnak kívánni, hogy a kisebbségi indítvány felolvasassék.

A bizottság javaslata ugyan felolvasatott már egyszer, de miután azt most tárgyalni fogjuk, szükséges volna annak újabb felolvasatása. (Helyeslés.)

Csengery Antal olvassa az albizottság többségének véleményét.

Előnk: Miután a t. bizottság eljárásában semminemű szabályok által korlátozva nincs és jogában áll tanácskozási rendjét meghatározni, azon kérelmet intézem a t. bizottsághoz, méltóztatssék mindenek előtt elhatározni, vajon e javaslatot általánosságban kívánják-e szólni, avagy mindjárt szakaszokként akarják azt tárgyalni?

Nyáry Pál: T. bizottság! Mielőtt a dolog érdeméhez szólnánk, méltóztatnának nekem megengedni, hogy néhány szót előrebocsáthassak.

Nem kecségethetem, vagy alig kecségethetem magamat azzal, hogy az, a mit mondanok vagyok, a többségűl pártolásra találom; de én azt hiszem, t. bizottság, hogy mindegyikünknek, kik kiküldve vagyunk, kötelessége még akkor is, ha véleménye pártolásra nem számíthat, nézeteit és meggyőződését minden tárgyra nézve őszintén kifejteni.

T. bizottság! A felolvasott javaslatban foglalt tárgy oly fontos, hogy azt hiszem, nem mondok sokat, midőn kijelentem mindnyájunk abbéli meggyőződését, hogy Magyarországi gyűlés még ily fontos tárgy fölött soha nem tanácskozott. Nem tanácskozott ily fontos tárgy fölött azon okból, mert ha azon terv, mely e javaslatban foglaltatik, az országgyűlés által elfogadtatnék és törvényvé válnék, kétségtelenül megváltoznék jogjaink gyakorlatának egész módja és rendszere; más szóval, megváltoznék azon egész rendszer, mely legutóbb az 1848-diki törvényekben nyert kifejezést. Erre nézve a jelen ülésű képviselőház mindannyiszor kijelentette, hogy mindaddig, míg az alkotmány, meg pedig teljesen, visszaállítva nem lesz, az országgyűlés törvények megváltoztatására, azoknak revidálására nem tartja magát képesnek. Ugyan, t. bizottság! van-e a között valami különbség, hogy az 1848-iki törvényeket megváltoztassuk, vagy módosítsuk, és a között, hogy ezen javaslatot, a mely az 1848-iki törvényeket megváltoztatja, tárgyaljuk? (Élénk mozgás a középén.)

Azt hiszem, nem lehet és nincs is különbség e két fogalom között.

Én ugyan, megvallom, bízom a most együttülő képviselőház elkövetkeztetésében s hazafiaságában, hogy az annyiszor kijelentett elvhez, mely szerint mindaddig, míg az alkotmány teljesen visszaállítva nincs, törvények hozatalába, vagy módosításába nem bocsátkozhatik, hű fog maradni. Meg vagyok arról is győződve, hogy ezen javaslat mindaddig, míg a most mondott föltétl egészen nem teljesítettik, országos tárgyalás alá nem fog terjesztetni. De, tiszt. bizottság! emberek, és nagyon nyomott helyzetben levő emberek vagyunk. Reánk milliók szeme néz; az inség a hazában mindig nagyobb és nagyobb terjedelmet nyer; utóljára a nép türelme megszűnik s nyomás gyakorolhatóik reánk, nemcsak felőlől, de alulról is, nyomás gyakorolhatóik akkor, ha például annyi föliratunkra ki nem nevezetvén mégis a magyar felelős minisztérium, vagyis Magyarországnak egyedül törvényes kormánya; vissza nem helyeztetvén a megyék a maguk alkotmányos hatóságaikba és mindenütt az

absolutismus és ismét csak az absolutismus uralkodván, ha mondom, akkor, a midőn sokan bizton várják, hogy ez az idő bekövetkezik, a midőn sokan azt mondják, csak ez teljesíthetőség s ő Felsége teljesíteni fogja királyi kötelességét, és ha akkor ezt teljesítettük, megint aggodalmakat hallunk a trónról, hogy mindaddig, míg ez a házban nem tárgyalatik, ő Felsége nem teljesítheti azt, a mit különben örömet teljesítené, t. i. az alkotmány visszaállítását: ugyan kérdem, t. bizottság, ha ezen helyzetbe juttatjuk a dolgot, leszünk-e lehetünk-e urai a helyzetnek, ha nekünk azt mondják akkor: már ide juttattatok a dolgot és ime, midőn lehetett volna remény kívánságaink kielégítésére, ha még ezt a keveset megteszitek, ebben a kevesben engedtek, a midőn elértünk volna mindent, a mit akarunk: akkor szakítottatok. Ugyan kérdem, az a nép, mely már annyit szenvedett, nem gyakorolna-e némi nyomást reánk?

A javaslat részleteibe nem akarok bocsátkozni, de szükségesnek tartottam ezen előtem igen fontos körülményt föltárni a t. bizottság előtt és mindezen tekinteteket elősorolván, s egyszersmind kijelentvén azt is, hogy mi nem hiszünk, hogy egy egész nemzet nevében tett annyi fölterjesztéseinkre is utóljára ne az következzék, hogy alkotmányunk teljesen visszaállítatik, egyszerűen indítványozom: várni be azon időt és mondanok ki a háznak, hogy ezen egész tárgy akkor halasztassék, midőn a fejedelem, alkotmányunkat visszaállítván, a felelős magyar minisztérium javaslatot terjesztend elé az 1848-iki törvényekre vonatkozó változtatásokra nézve.

Ebből áll kérésem, ebből állott előterjesztésem: méltóztatnának ez iránt nyilatkozni.

Előnk: Senki sincs följegyezve (Szűnet). Fölkiáltások balról: tehát az indítvány elfogadtatik! fölkiáltások jobbról: Tessék pártolni! Ha senki sem kíván az indítványhoz szólni, azt szavazás alá fogom bocsátani. Kíván még valaki hozzászólni?

Bónis Sámuel: Miután a ház többször kijelentette, hogy tökéletes restitutio előtt ezen törvényhozás sem törvények módosítására, sem azok revidálására jogosítva nincs, s ebbeli határozattal mindez ideig meg nem változtatta: én Nyáry Pál indítványát pártolom.

Deák Ferencz: Miután a ház többször kijelentette, hogy alkotmányunk helyreállításáig nem lesz oly állapotban, hogy törvényeket hozhasson, törvényeket megváltoztathasson, de ugyan akkor, midőn ezt kijelentette, a tulsó fél indítványának ellenvetésével azt is elhatározta, hogy ezen bizottság munkálkodását folytassa: Nyáry Pál indítványát nem pártolom.

Keglevich Béla gr.: Csak röviden akarom megjegyezni, tökéletesen áll előtem szóló azon nézete, hogy a ház azon határozatot hozta, hogy a bizottság munkálkodjék. De én élesen tudom distinguálni azt, hogy midőn a bizottság munkálkodása küldött ki, nem adott neki utasítást; hogy ha tehát a bizottság netalán arról győződne meg, hogy azon helyzetben nincs, hogy oly munkálkodat adhasson be, akkor módjában áll a bizottságnak, mindaddig kimondani azt, hogy nem tartja időszerteit a tárgyalást. Ennél fogva Nyáry tagtársunk indítványát pártolom. (Fölkiáltások: Szavazzunk!)

Előnk: Ha nem méltóztatnak több hozzászólni, akkor szavazásra kerül a sor. De én megvallom, a kérdést magát nem tudom egészen fel fogni; hanem ha méltóztatnak megengedni, én a kérdést egyszerűen úgy fogom fölteni, hogy Nyáry Pál tiszt. tagtársunk indítványát elfogadtatik-e vagy sem? (Helyeslés.) Azok tehát, kik az indítványt elfogadni kívánják, méltóztatnának fölállni. (Megtörténik.) A többség nem fogadja el. Már most ezen indítvány el nem fogadtatván, és a tárgyalás el lévén határozva, méltóztatnának azon kérdés fölött határozni, hogy miképpen méltóztatnak hozzászólni, általánosságban-e vagy mindjárt szakaszokként?

Ghyezy Kálmán: Tiszt. bizottság! Tudjuk mindnyájan, hogy igen nagyon fontosak a kérdések, melyek ezen bizottság tanácskozásának tárgyul szolgálhatnak, hogy ezen kérdések minden oldalról felvilágosítottassanak és megvitáttassanak közérdekekben fekszik, és ennek szükségét érezte a bizottság is, midőn elhatározta, hogy a mint azt

előnkünk is megjegyezte, a bizottság tanácskozásában bizonyos sorrendet állapítson meg, hogy a bizottsági tagok is időről időre előre tudhatván, mi lesz a tanácskozás tárgya, azt magukban higgadtan megfontolhassák. En részéről azt hiszem, hogy a kellő megvitatás céljának elérésére legcélszerűbb lenne azon szokást követni, mely fontos tárgyaknál a háznál dívatban van, t. i. egy előleges általános vitát kellene tartani az egész munkáról és annak elveiről; és ennek befejezése után lehetne a részletek iránt határozatot hozni. En tehát bátor volnék azt indítványozni, hogy előleges általános vita az egész munkálattal elveiről tartassék, és azután mehetne a bizottság a részletek tárgyalásába át; s az általános vitára azt gondolnám, talán a legközelebbi ülést kellene kitűzni (Félkiáltások: Most mindjárt!)

Előnk: Azt hiszem, meg lehetne kezdeni az általános vitát, mert még igen korán van. (Szűnet) Azok, a kik szólni kívánnak, méltóztatnának magukat följegyezteni.

Tisza Kálmán. T. bizottság! Mintán e t. bizottság elhatározata, hogy általánosságban kezdessék meg a vita az előttről levő javaslat fölött, bátor vagyok lehető rövidséggel elmondani arra vonatkozó nézeteimet. Gondolom, senkit sem fog meglepni a t. bizottság tagjai közül az, hogy én ezen javaslatnak ellene fogok szólni, hogy én ezen javaslatnak elveit nem tudom helyeselni. Minden félreértést kikerülve óhajtván, előlegesen is bátor vagyok megjegyezni, hogy nem csak nem lesz soha beszédem folyamán szándékomban, azoknak, kik e javaslatot készítették és pártolják, tiszta hazafi szándékát gyanúsítani, de hogy lelkemben is meg vagyok győződve arról, hogy őket is tiszta hazafiai jóakarat vezérelte. Ennek előrebocsátásával, és magam számára hasonló előleges feltevést kérve, leszek bátor előadni nézeteimet.

En legelsőben is azt hiszem, és egyébiránt ez némileg magából a javaslatból is kitűnik, és saját nézeteim tisztább kifejezése tekintetéből említem ezt fel először is. Azt hiszem, mondom, hogy ezen javaslatban összefoglalt tárgyak nagyon különböző természetűek; mert meggyőződésem szerint sem az államadottságok, sem a közvetett adók és kereskedelmi ügyek nem oly neműek, a melyekre nézve a közös érdekelttség bár minemű törvényes alaptól is folyjon. En tehát előlegesen kívánom azt megjegyezteni. Tovább menve: az én meggyőződésem az, hogy a t. bizottságnak ki kellene mondania mindenek előtt, miszerint a mennyiben a kötelességekről, melyek a nemzetet illetik, a dolog természeténél fogva kell, hogy e javaslatban szó legyen: ezen kötelességek létezni csak akkor fognak, midőn mindazok, melyeknek teljesítése a nemzet iránt kötelesség, teljesítve lesznek (Zaj: Benne van!) Engedelmet kérek, kénytelen vagyok, miután azt méltóztatnak mondani, hogy benne van a javaslatban a mit én mondok, ezt kissé bővebben elemezni. Benne van a javaslatban az, hogy a mi itt javasoltatik, az életbe nem léphet addig, míg az irántunk való kötelességek teljesítve nem lesznek.

De az én nézetem helyes-e, vagy nem: méltóztatnának határozni, annál tovább megy; mert azt mondom, maga az abstract kötelesség sem létezik addig, míg irántunk a kötelesség teljesítve nincs. Mert vagy minden félnek vannak kötelességei, vagy egyiknek sem. En ennek kimondását szükségesnek tartom azért, mert látom, nem kötötünk, de rajtuk kívüli körökben, látom döntő körökben uralkodni évek óta azon eszmét, hogy az általok szétéptett kötelességek kötelező ereje reánk nézve megmarad, reájok nézve pedig nem.

Tovább óhajtanám mint általános elvet kimondatni, azt, hogy azon kötelezettségek, melyeknek létezését az előfeltételek teljesítése után tagadni egyáltalában nem akarom, egyes egyedül a fejedlem, illetőleg a dynastia iránti kötelesség; óhajtanám ki mondatni, hogy törvényeink alapján semminemű kötelezettségek ő Felsége alulmálta alatti egyéb országok és tartományok irányában bennünket nem illetnek.

Attérre arra, hogy mik lesznek ezen kötelezettségek, én kettőben látom összpontosulva: Egyik kötelességünk, a mint ezt különben a javaslat is módjára, elismerni a trónörökösödés azon rendjét, melyet az 1723. I. II. t. cikkelyeibe beczikkelyezett örökösödési kötvény, vagy örökösödési ren-

nem igen lehetvén inyére e sok tisztátalanság, üres óráiban a rovarok legszebb, legtisztább családjával kezdett enyelegni. A pillangók mind meg anynyi vakító színben s pazar fényben szanaszét röpkedő kis szárnyas szellemek leginkább megfelelték rajongó költői lelkének. Hiszen a rovar világ bámulatra méltó Metamorphosisában rejlik az állattan egész költészete!

Rövid időre legszenvedélyesebb pillangász lett! Természet szerint e rendkívüli szenvedélyét nem igen szívelték az aerariumnál. Meg is adta szegény az árát! csaknem 15 évig gyakorolkozott. De ő számba se vette a mellőztetést, hanem egy tündéres kis világot teremtett magának. Lepkék társaságában töltvén legszebb idejét, csak azoknak élt, halt.

Később csakugyan előléptették. E váratlan körülmény azonban csak nevelte szenvedélyét, mert jövőre már több módja volt költelekezéssel járó tanulmányát folytatni. Lepkefogó szerszámokkal felfegyverzett gyerekek kíséretében alkalimlag összebarangolta az egész környéket. A pillangókat nem csak kifejtett, de átalakulások minden stadiumaiban halomra gyűjtötte. A tojások, hernyók és bábok százaival e célra készült külön szekrényekben fejlesztette tovább, hogy az ezekből szárnyra kelt lepkéket könnyen leporló, de néha ragyogó zománc pikkelyeivel együtt, sértetlenül kerekíthesse birtokába; részint pedig ártatlanságuk érdekében jelenléteiket fokozatonként figyelemmel kísérhesse.

Legnagyobb tevékenységet s eredményt e téren azonban csak Bányagyűgy (Verwalter) lett kineveztetése után (1844) fejtethetett ki, mert e minőségben bányakerületének mint egyedüli párnacsoka minden rendelkezhető erőt igénybe ve-

hetett nagy jártassággal kezelt gyűjteménye szaporítása s tökélyesbítésére. Ez időben Nagy-Ágon s környékében alig volt olyan gyerek, ki pillefogó lepkehálózat mindig magával nem hordozta volna, s ha azt tenni elmúlata, bizonyos lehetett, hogy kegyvesztettnek tekintődött. Egész gyönyör volt nézni, mint rukkoltak ki e gyerkőczek esti szürkületkor, vagy az éji homályban, vagy éppen koromsötét éjszakákban egyik kezökben lámpát vagy bányamécset tartva, lepkevadászatra. Egy pár óra alatt a határ minden veteményes helye, vagy burgonya földje össze vissza volt kalózva, hogy a csak alkanyatkor röpkedő Szenderek (sphingidae) vagy csak éjelenként bolyongó Lidérezeket (nocturnae) könnyedén kérekeríthessék.

Nyugati Erdély majd minden részében voltak megbízott segédei, kik folyvást gyarapíták már meglehetősen mérvet nyert gyűjteményét.

Több honi lepkekedvelővel, mint bajtársakkal, (consortes) Pillangász társulatot (Consortium lepidopterologicum) alakított. Ez ősműködésnek főnyes diadala azon 1000-nél több fajban nyilvánul, mely mind Erdélyben találtatik; gyűjteményében egyről egyig láthatók, de ő előtte senki e honban összeállítani képes nem volt. Számos nevezetes faj között csak a ragyogó színű, veres pettyekkel tarkázott lenge röpítő kaczer Apollót említem meg, melyeket legelőször Erdélyben gróf Lázár Mór né, a szelleműs szenvedélyes fluvész, talált Radna vidékén.

Franzenau volt az Agrotis nagyagensis nevű új pillefaj felfedezője, melyet Freyer külföldi tudós pillangász Agrotis Franzenau néven kereszttel el, de később felfedezőjének sze-

TÁRCSA.

Muzeumi közlemények.

Pávai Elek től.

III.

Franzenau József és Czeoz Antal.

Ezernyolczszáz negyvenötödik év tavaszán a bécsi montanisticus muzeum (mely később birodalmi geológiai intézeté nőtte ki magát) egyik termében, ez intézet igazgatója a nagyérdemű Haidinger Vilmos által reám bízott némely erdélyi ásványok meghatározása s rendezésével foglalkozván, egyszer egy élte legszebb virágjában álló csinos, mondhatni szabályos szép arcú férfi közeledett felém, csaknem a pazarlágis elegans öltözetben. Jó tanítóm, az öreg Haidinger vezette hozzám, hogy döntő ítéletet hozzon egy egész sorozat Réálgar nevű ásvány lelőhelyéről, mi felett az öreg urral már régóta vitákoztam; Nagy-Ágról valóknak állítván azokat, melyek az intézet céduláin Kapnik-bányaiknak voltak jelölve, pedig az anaközetről, hová a jegeczek rakodni szoktak, könnyen felismerhetők lehettek volna. A kellemes, vonzó külsejű idegen, ki mint nagy ági bányanagy illetékes bíró lehetett, rövid vizsgálat után állításomhoz csatlakozott. Mire Haidinger megveregette vállamat s rögtön rendeletet adott új etiketteket nyomtatására, én pedig, mint fiatal kezdő, ki ugyszólva csak kevéssel az előtt fogtam az ásvány-és földtan tágesebb tanulmányozásához, képzélhetni, csaknem magamon kívül voltam örömben. Ez volt csekély tudományos ismereteim első, bár nagyon szerény

delkezés megállapított; a másik kötelességünk, hogy védjük fejedelmünk jogait külmegetadások ellen; és itten annyiban térek el az előbbtől, következőleg a bizottsági javaslattal, hogy én ezen védelmi kötelességet is egyenesen a fejedelem személyére öhajtanám vitetni, és úgy magyaráztam, mint a mely védelemmel a fejedelemmel és a fejedelem jogainak tartozunk. Az én meggyőződése szerint tisztán folyik ez a personal unio alapszaból; mert az én meggyőződése szerint különben is egyedül kápos Magyarországnak és a magyar király egyéb országai és tartományai közt a fejedelem ugyanazonossága. Tehát az országnak kötelességei is csak a fejedelem irányában lehetnek egyáltalában, csak a fejedelem irányában tehát a védelemre nézve is.

Öhajtanám későbbi félremagyarázatok kikérülése végett, öhajtanám legalább magam részéről megjegyeztem, hogy ezen védelmi kötelesség soha oda magyarázható nem lehet, hogy Magyarország a magyar király többi országai és tartományai szabadságának elnyomásában segíteni tartozik; öhajtanám megóvatni nemzetem azon jogát, hogy a védelmi esetben beállt fölött, és a védelmi módot főlött, maga határozhasson. — A mi azt illeti, hogy e kötelességek mi módon legyenek teljesítendőek, itt részemről kénytelen vagyok nyilatkoztatni, hogy törvényeinkből azt, hogy a közös intézkedések reánk nézve kötelezők, kitanulni és kiolvasni nem tudom; és azt hiszem, hogy hazánk érdekei a jövőre sem kívánhatják a közösség kötelességeinek elvállalását. Igen is belátom, hogy a közszükségletek szempontjából, a védelemre vonatkozólag vannak oly dolgok, melyekre egyetértő intézkedések szükségesek, és ezen egyetértő intézkedések nézve a mód megállapításához hozzájárulni, és annak idejében, ha részletesebben szólnunk a dologról, kész leszek. De természetesen megóvni kívánom, hogy ezen módot főlött egyedül Magyarország gyűlése határozhasson, és most előre is ki kell mondanom azon meggyőződésemet, hogy szem elől téveszteni nem lesz szabad először is azt, hogy Magyarországra nézve törvényeket vagy törvény erejével bíró határozatokat csak a magyar országgyűlés és a törvényes magyar király alkothat; továbbá, hogy a végrehajtást hazánkban egyes egyedül a törvényes magyar király, és ő is csak törvényeink értelmében, és a törvényes hazai kormány által gyakorolhatja; harmadszor, hogy Magyarországnak az így egyszer megállapított módotokat egyesítve törvényes királyával, jogának kell maradnia, mindenkori megváltoztatni, anélkül, hogy ebbe másnak bejegyezése is szükségesnek.

Ezek röviden erre vonatkozó nézeteim, majd ha a delegatio részletesen tárgyalva lesz, bator leszek ide vonatkozó nézeteimet elmondani, azon tárgyakra nézve, melyek előhíradott véleményem szerint törvényeinkben nem gyökereztek. Legelőször is az államadosságokra nézve kell egy pár szót szólnom, s abban, úgy hiszem, mindnyájan egyforma véleményben vagyunk, legalább nem hallottam e házban más nézetet, hogy jog és törvény szerint az államadosságok Magyarországot nem terhelhetik. Abban is egyetértünk, azt hiszem, hogy miként feliratunkban is mondtuk, elutasítatlan politikai tekintetek, épp úgy, mint a méltányosság is azt igényli, hogy az államadosságok terhe egy résznek elvállalását vissza nem utasíthatjuk; azonban kénytelen vagyok kimondani, a mi ezen javaslathoz kimondva nincs, bár az ellenkezője sincs.

Kimondom, hogy én a következő szempontokból öhajtanám, hogy az eljárás történjék: Az elébe terjesztendő alapok nyomán a magyar országgyűlés határozza meg, mennyi az, a mit elvállalni kész? természetesen, többet elvállalni nem lehetvén, mint a mit az ország saját romlása nélkül megbí. Öhajtanám továbbá, hogy úgy történjék az elvállalás, miszerint az elvállalt összeg elkülönítve, az egyenesen Magyarországnak önálló kezelése alá adassék, mert nem tudnék beleegyezni részemről abba, hogy Magyarország most együtt hagyatván a kezelést, a teherviselés egy részét vállalván csak el, felelős maradjon oly összegekről, melyről hogy most mily nagy, szerezhet magának tudomást, de hogy hová növekedhetik, senki sem tudhatja.

Öhajtanám továbbá, hogy mondassék ki határozottan, miszerint a hiteltől jövőben is Magyarországnak kell lennie, és a jövőben is Magyarországnak kell lennie.

A számos bajtárs közreműködése, de különösen saját fáradhatatlan szorgalma által nemsokára roppant halomra szaporodott a példányok száma, melyekkel gyűjteménye további gyarapítása végett, számos külföldi pillangászszal lépett csereszonyba. E czélből correspondentiája a szélrőzsza minden irányra felé szét volt terjedve, minek az lön végeredménye, hogy gyűjteményében 2,300-nál több faj és változványt tudott összeszerezni.

Ez időtájt fejlődött ki tyukászati szenvedélye is, mire nagyon sokat költött, a diszfajokat még diszebb ketrecekben helyezvén el. E gyűjteményét is sok ügyességgel kezelte. Udvarán ott sétált nagy hetykén az imposáns küllemű Brámaputrak társaságában a gögös spanyol fekete Solitorok; amott pedig egy Persiai cifra Szultán körül, tuczt számra szemerkéltek gatyás chinchinai szemérmes jérezek; míg máshelyt leposos örvü mongol kakasok közt, üldözött cizgánpurdok módjára szaladgáltak szanaszét a tolatlan Faraó tyukok. Ezeket igen szerette hölgyneveken szólítani; például: Alice, Venus, Hermine, Urania, Isabella stb. Leginkább a bóbítás kontyos fajokat ápolta nagy előszeretettel, s ezek tojásait kiváló gondnal osztályozta, mérlegelte.

Különös kedvét találta még, az alája rendelt bányamunkások gyermekei vezetéknévének megváltoztatásában. Így keletkeztek a Findlater, Nett, Philosoph, Galánt, Seneschall, Freund der Tugend, stb. elnevezések; nevek melyek az előtt e vidéken soha sem léteztek. E tétet azzal szokta volt indokolni, hogy ez által több józan életű, becsületes, szorgalmas ifjunak nem lehetett több oka

országára nézve a magyar országgyűlés jogkörébe fog tartozni; előre is ünneplés teltakozás történjék az ellen, mintha valaha Magyarországot oly terhek, melyek az országgyűlés bejegyezése nélkül köthetnek, illetheték. (Több hang: benne van!) Én általános nézetemet vagyok bátor elmondani, és nem mindenben megátadom. A mi továbbá azon két fontosabb tárgyat illeti, a mely ezen munkálathoz még említtetik: kereskedelmi ügyeket és az indirect adók ügyét, ezekre vonatkozólag én két dolgot tisztában látok lenni: az egyik az, hogy az indirect adók és a kereskedelmi ügyekben Magyarország-nak teljesen jogosan önállóan és függetlenül, minden mások megkérdése nélkül intézkedni. A másik az, hogy államgazdasági szempontokból kívánatos, hogy ezen intézkedés egyértelműleg történjék, a közös fejedelmek egybirtokaival. Ezen kettős szempontból indulván ki, azt hiszem, hogy ezekre nézve nem mondhatnánk egyebet, minthogy mi készek vagyunk ezen ügyeket nemzetközi szerződés útján időről időre egyetértőleg intézni; de fenn kellene tartani mindenestre, hogy ha ezen egyetértő intézkedés, a kölcsönös méltányosság hiányán hajótörést szenvedne, ezen ügyeket önállólag is intézzük, önálló véd- és vámsorompók felállítását által, ha az szükséges.

Ily szövetségeknek példáját független országok közt is látjuk, és látjuk azt is, hogy meg egyeztek több ily ügyekre nézve; egyetértés nézve meg nem egyezvén, kiegyenlítették a differentiákat a határon. Én tehát okvetlenül szükségesnek tartom Magyarországnak függetlenségének jellemzésére nézve, hogy sem az indirect adókra, sem kereskedelmi ügyekre vonatkozólag önálló intézkedési jogáról semmi szin alatt le ne mondjon.

Ezek, röviden előadva nézeteim, a mennyiben azok ellenkezők, az előttünk fekvő javaslathoz kifejtett nézeteikkel, és fenntartom magamnak a részletes tárgyaláskor egyes pontjainál elmondhatni meggyőződésemet. (Szünet.)

Ghiczy Kálmán. T. bizottság! Én az al bizottság munkálataiban foglalt némely elvekre nézve öhajtanám véleményemet előterjeszteni. Elsőben is elismerem, hogy a közös érdekű viszonyoknak tárgyalásánál kiindulási pontul a practica sanctio-nak kell szolgálnia, mert ezen kiindulási pontul már az országgyűlés is elfogadta; de fel kell szólnom a practica sanctionnak azon értelmezése ellen, melyet ennek az alvászalmány tulajdonított. Az alvászalmány azt mondja: a közös biztonság-nak közös és együttes védelme, és ennek folytán a külügy, a külügyi költségek, a hadseregnek vezérlete, vezénylete és belsejvezetése, mindennemű hadügyi költségeknek meghatározása és a pénzügy annyiban, a mennyiben közösnek lesznek, a költségek közösen intézendő a practica sanctio-nak. Ezen következtetéseit az alvászalmány a practica sanctio-nak azon határozatából vonja ki, mely azt rendeli, illetőleg kimondja, hogy az ugyanazon egy uralkodó alatt álló országok és tartományok felosztatlanul és elválatlanul lesznek birtoklandók. Az én nézetem szerint azonban a practica sanctio ezen határozatából nem a közös és együttes védelem, hanem csak annyi folyik, hogy valamint a practica sanctio-t képező törvényeinkben, t. i. az 1723-dik esztendei 1. és 2. törv.-czikelyben az uralkodó Felső megajánlotta, hogy külmegetadások ellen Magyarországot is védeni fogja, úgy viszont Magyarország is ő Felsőjét és az uralkodóházat jogában megvédeni tartozik.

Hogy a practica sanctio elfogadásának ezen értelmezése, a melyet felállított, helyes és nem áll az, a mit az alvászalmány kifejtett, arra nézve következő okaim vannak. Először a practica sanctio-t képező törvényeinkben az 1723. 1. és 2. t.-czikelyben azokról, a miket az alvászalmány, mint a practica sanctio folyományait adott elő, egy szó sem áll.

A practica sanctio elfogadásának egyik indokál ki van ugyan az 1723. 1. és 2. t.-czikelyben fejezte az, hogy a női örökösödésnek elfogadása által az ország külmegetadások ellen is biztosítható lesz: de arra nézve, hogy Magyarország is határozott kötelességet vállalt volna a védelemre, a practica sanctio-nak formulázott kifejezések nem foglaltatnak; és habár onnét, hogy az egy fejedelem uralkodása alatt álló országok és

szegyelelli részesek, vagy erkölcselen szülétközi származását. S ebben volt is valami igaz!

Franzenau szeretetre méltóságai közé tartozott, folytonos humorral pártult vidor kedélye. Költészetre hajlandó, rajongó, néha exaltált szelleme leginkább barátaihoz szóló leveleiben nyilvánult, melyeket mindig versben fogalmazott s csipős élcezzel balmazott el. Kitűnő compositioval pártult nagy emlézetét, remek rögtönzéseiben gyakran kimutatta; úgy, hogy baráti vagy fesztelen ismerős körben képes volt huzamos ideig folytonos rímekben társalogni.

Minthogy igen szerette csinosan, sőt elegánsan öltözködni, a csín, kellem, tisztaság és rend művein is meglátszott, miről az általa ápolat állatok, de különösen gyönyörű pillangó gyűjteménye, melyet pártatlan gondnal s elegánsan kezelt és állított ki, fényes tanubizonyoságot tesznek.

Minden szépnek, csinosnak és kellemesnek tartozott légyen az tárgyak vagy lények sorába, föltétlenül bódolója, imádója volt.

Hibái közé legfeljebb azt lehetne számítani, hogy a külsőre igen sokat adott, s nem igen kívánt a felszinen alól, kivált tudományos szempontból, behatolni. Ez aztán természet szerint az általa bár szenvedélylyel tűzött tudományának nem igen szolgált nagy előnyére. Ezért csak elismerőleg lehet felemlíteni Pittner Gáspár-urak (ki egyébiránt nevelt fia volt) azon tettét, hogy Franzenau jegyzetét a szerző halála után megsemmisítette, mert ez által mind a tudomány, mind pedig az üdvözült emlékeknek csak kegyeletlen szolgálatot tett.

Említtett gyengességét kor- és szakértésai többször felhasználta. Még mainap is friss emlékezetben áll bányász collegái előtt azon eset, midőn

tartományok közösen, elválaszthatlanul és felosztatlanul birtoklandók, és onnét, hogy az uralkodóház megajánlotta, hogy Magyarországot is védelmezni fogja, a dolog természete szerint következik, hogy Magyarország is viszont ő Felsőjét jogában midőig védelmezendi, mint eddig is védelmezte. De ezen kötelességet, melyet Magyarország egyenesen csak fejedelmé iránt vállalt, úgy, mint az alvászalmány teszi, az illető országok és tartományokra is kiterjeszteni, és azon védelmet egyszemind közös és együttes védelemre és a védelem eszközeinek kötelességszerűleg együttes elintézésére is magyarázni, nézetem szerint nem lehet.

Másodszor, hogy így értelmezték a practica sanctio-t őseink is mindig, kitetszik törvényeinkből. Nézzessenek meg 1740. esztendőtlő fogva a legújabb idők azon törvények, melyekben akár béke, akár háboru idején, hadkiegészítésről, vagy rendkívüli subsidiumok ajánlásáról volt szó, soha ez ajánlatok nem tettek ő Felsője többi országainak és tartományainak védelmére, hanem mindig csak azon kifejezések használták, hogy az ajánlás tetteit ő Felsője személyének és jogainak, az uralkodóház méltóságának, az ország alkotmányának, méltóságának és dicsőségének fenntartására, s így értelmezte a practica sanctio-t az 1861-diki országgyűlés is, midőn 2-dik feliratában kijelentette, hogy Magyarország és ő Felsőjének többi országai, vagyis az örökös tartományok közt semmi más kapcsolat nem létezik, mint a fejedelmek ugyanazonossága és az egyedül erre alapított felosztatlan és elválatlan birtoklás.

Hogy a practica sanctio-nak ezen értelmezése, melyet az alvászalmány felállított, nem áll, még bizonyítja nézetem szerint a practica sanctio keletkezése után folyvást fennállott százados gyakorlat is, a mely szerint Magyarország a fegyveres védelem eszközeiről, úgy t. i. a hadsereg kiegészítéséről, mind pedig a hadsereg fenntartására, az e célra megrendelt kir. jövedelmek kivül még megkívánta rendes adóról és a rendkívüli segélyekről mind béke, mind háboru idején mindig maga és önállóan rendelkezett, és rendelkezett mindig „pro hoc duntaxat casu, et absque de hinc nectanda consequentia,“ a mi nézetem szerint azt jelenti, hogy Magyarország gyűlése a védelem esetének beálltáról és a védelem mikénti teljesítése módjáról, annak mértékéről és eszközeiről mindig önállólag maga rendelkezett. Nézetem szerint tehát a practica sanctio-nak nem lehet más értelmet tulajdonítani, mint azt, mit az 1861-dik évi országgyűlés kifejezetett, mint már előbb is említtetem, hogy t. i. a kápos a fejedelem ugyanazonosságában fekszik, és az erre alapított elosztatlan és elválatlan birtoklásban. A practica sanctio-nak az alvászalmány által felállított értelmezése nem csupán elméleti érdekű, hanem, nézetem szerint, káros, úgy a multra, mint a jövőre nézve. A jövőre nézve káros a practica sanctio-nak azon értelmezése, melyet az albizottság felállított azon tekintetből, hogy ha az illető államügyeknek, úgy, a mint azt az albizottság kifejtette, eintézési közössége a practica sanctio-ból foly, akkor jöformán a közös viszonyok feletti munkát már befejezve van, mert mindaz, a mi a practica sanctio-ból foly, mind annak teljesítése az országnak kötelessége, ez iránt alkudni, vagy feltételeket szabni, többé nem lehet. Én azt hiszem, hogy ha a practica sanctio az alvászalmány által felállított értelmezése megáll, akkor már előre a közös törvényhozás és kezelése is elfogadva van, mert ha az intézkedés közössége el van ismervé és az az országra kötelességszerűleg hárul, akkor a közös intézkedés, közös kezelés és törvényhozás nélkül nem lehet képzeli. Sőt én még azon véleményben is vagyok, hogy ha a practica sanctio-nak azon értelmezése megáll, melyet az albizottság felállított, akkor a közös törvényhozásnak és kezelésének azon megszorításai, melyeket az albizottság munkálataiban felállított, nehezen lesznek védhetők és megartathatók, mert ha egyszer elismertett a közös intézkedés kötelességszerűsége, akkor el van vonva a jogterület át a kérdés, s már az az opportunitás terére vitéttét, akkor nem az a kérdés többé: quid juris? hanem mi a legegyszerűbb? Azt pedig nem hiszem, hogy csupán magát a czélszerűséget, magát a gyakorlati kivitelt tekintve, ne lehessen azon módosításoknál,

egyik bajtárs egy közönséges pillangó szárnyainak alsó lemezére egy-egy színes pontot festett; más alkalommal pedig bizonyos fajnak ragyogó zománcporát ragasztotta nagy gondnal egy más neműnek halványabb színű szárnyaira. Valószínűleg mindkét esetben e feltűnő alakok külön válfaj neveket nyertek, s talán ma is gyűjteményében rejlenek.

Ez alkalommal önkénytelenül eszembe jut, hogy selmeci tanuló koromban nekem is nagy passióm volt felületesen képzett, dicsekvő bányásztanonezokat olykor egy-egy mesterségesen színezett ásványról részteni. Például: egy alkalommal magára sokat tartó mineralogusnak küldöttem egy zöldre festett Spalerit nevű ásványt, Pyromorphit (zöldolomérc) álnév alatt. Cserébe tőle hasonértékű ásványt kaptam. Egy idő váltata a megporosodott példányt tulajdonosa meg akarván tisztítani, forró vízbe mártotta. A zöldfesték mind lehámlott róla. Nagy vita támadt. Ismerős szakértésünk összegyűlt, s következő szavakkal hallgattatták agyon az illetőt: „Soha nagyobb szegénység bizonyítványát egy mineralogus magáról nem adhatott volna, mint midőn különemű jegecek alakjában kristályosodni szokott ásványfajokat, bár minő színűek legyenek is azok, egymással összetéveszteni képes.“ (Ismeretes, hogy a Sphalerit jegecei szabályos ikek, a Pyromorphit pedig hatszögös oszlopok.) Collegám soha többé nem fitogtatta tudományát!

Franzenaunak a bányászat körül is vannak érdemei. Többekkel egyesült közbenjárására alapították a nagy-ági bányász iskola, melyben a jeles képzettségű és alapos tudományú Nemes János urral ingyen oktatták a tannozokat.

De mortuis aut bene, aut nihil! De azért legyen szabad mégis megemlítenem, hogy nemzeti

a melyeket az albizottság kifejtett, még czélszerűbbeket és könnyebben kezelhetőket feltalálni.

En kénytelen vagyok nézetemet e részben teljes őszinteséggel kifejezni.

Károsnak tartom az albizottság értelmezését a multra nézve is, mert ha az albizottság jelentésében előadott államügyeknek közös intézési a practica sanctionnak folyamánya jövőre nézve, annak volt a multra nézve is. A multra nézve pedig az ország védelmi kötelességét nem azon módon teljesítette, mint azt az albizottság jövőre nézve tervezi. E részben tehát a multra nézve vád foglaltatik a nemzet irányában, hogy a multra nézve kötelességét nem teljesítette, és lehet, hogy az fog itt még mondatni, miszerint épen azért, mert a multra nézve a nemzet kötelességét nem teljesítette, lett szükséges a monarchiának megterhelése, mely terhek viselésében mi csak méltányosság tekintetéből s egyáltalában nem kötelességszerűleg akarunk részt venni.

Előre becsátván, hogy öhajtok nyilatkozni az albizottság munkálataiban foglalt elvek iránt; áttérlek a második elvre, melyet nézetem szerint hiányosnak látok.

Az albizottság a kiindulási pontul vett practica sanctio mellett irányadóul vette fel, azon körülményt is, hogy ő Felsője többi országait és tartományait is alkotmányos jogokkal ruházta fel; s ennek figyelembe vételével, különösen a kezelésre nézve több oly javaslatot tesz, mely az ország létező jogaival s az ország eddigi jogos gyakorlatával ellenkezik. Nem gondolom, hogy legyen valaki, a ki azt állítaná, hogy azért, mert ő Felsője alkotmányos jogokkal ruházta fel többi országait és tartományait, Magyarország köteles legyen saját alkotmányát megváltoztatni és módosítani. Erről tehát nem szólok. Az ország is nem többet ajánlott feliratában, csak azt, hogy ezen körülményt figyelembe veendő. Ennek figyelembe vételéből következik nézetem szerint az, hogy figyelemmel legyünk és tekintettel arra, miszerint ő Felsője többi országai és tartományai alkotmányos jogait gyakorolhassák, mely részben, azt hiszem, nincs senki Magyarországon, a ki azt szívéből ne kívánja: de ezen figyelembe vételből nem következtetheti azt, hogy Magyarország ennél fogva alkotmányát maga megcsontsítsa és módosítsa, s alkotmányos jogainak egy részéről lemondjon. Mert ha ezt ő Felsője többi országai és tartományai követelnék tőlünk; akkor alárendeltséget követelnének tőlünk, kiket egyenjogúknak kell elismernünk.

Harmadszor nézetem szerint az albizottság szem elől tévesztette azon alkotmányos elvet, mely szerint Magyarországnak joga van minden államügyeit országgyűlése és törvényes királya által önállólag elintézni, s ezen alkotmányos elvnek szem elől tévesztésével az többi országok és tartományok nepeivel való előleges egységre utasított némely nagy fontosságú államügyeket, anélkül, hogy ezekre nézve az ország a koronával tisztába lenne, s anélkül, hogy megmondaná az albizottság, hogy mi történjék azon esetre, ha az egység nem sikerül. Ilyen eset forog fenn, különösen az indirect adókra s az állami adóságokra nézve. Őszinte akarván lenni, kimondom, hogy ezen tervezés nem szült meg hibás lenni azért, hogy e hibában némileg az alvászalmányi kevesebbség is osztozik. Hibásnak tartom pedig ezen tervezést azért, mert én annak a mit mással megegyezve intézhetek csak el, önállólag való intézési jogáról már lemondtam, én azt, a minek eldöntését mással köteendő egységre minden feltétl nélkül utasítom — többé önállólag el nem intézhetem, s azt az egységnek bizonytalan kimenetelétől tettem függővé. És így midőn magam is azt állítom, mit tisztelt Barátom Tisza Kálmán állított, hogy Magyarországnak magának van joga a statusadósnak elvállalandó quótát meghatározni, ez által már azon quótának meghatározása a kölcsönös egységtől tétett függővé, s Magyarországnak önálló jogaihoz nem fog tartozni. A correct eljárás pedig nézetem szerint e tekintetben az, hogy Magyarországnak joga van minden államügyeit, törvényes királyának hozzájárulásával önállólag intézni, ezen jogot senkivel mással megosztani nem tartozik, és valamint ő nem avatkozik más országok ügyeibe, úgy azok is Magyarországnak ügyeibe nem avatkozhatnak, s Magyarországnak egyezkedhet ha akar,

nyelvünk irányában nem igen viseltetett nagy előszeretettel, elannyira, hogy köztünk töltött 60 év leforgása alatt a magyar nyelvet nehogy beszélni, de még érteni sem kívánta megtanulni.

Később a Franz Jozef Ritterordot nyerte s bányatanácsosnak promoveáltott.

Két gyermeket hagyott hátra. Leánykája örkölte atyja csinos külsejét, szelid, nyájas bánásmódját, pártulva bizonyos bájjal és vonzó kellemmel, mely csak hölgyek kizárólagos sajátja szokott lenni. Fiát, ha jól vagyok értesülve, muzeumunk igazgatója oktatta a számtanra, melyhez nagy hajlamot kapván, Bécsbe ment további kiképzés végett, és ma már mint a híres csillagász Litrow méltó tanítványa, oldala mellett működik az ottani csillagdában.

Láttuk, hogy Franzenau első volt, ki Erdély pillangóit lehetőleg összegyűjteni törekedett. E czél kivételére mi költséget sem kimélt. Fáradhatatlan szorgalma és kitartó buzgalma által sikerült is oly gyűjteményt állítania össze, mely nagy hazánkban is ritkítja párját. Illó volt tehát, hogy nevét kegyelettel felemlítsük.

Nagy terjedelmű 2300-nál több faj és változányból álló szép gyűjteményét, melyben a forróvi Afrika s Amerika, különösen Surinám- és Brazília-ban honos ragyagó színezett pompás példányok is diszelegnek, muzeumunk 1200 forintot vásárolta meg, mely intézetünk képesarokában jelenleg 3 szekrényben van felállítva és a zoologiai osztály egyik díszét teszi. Áldás emlékére!

Közelebbről egy más, talán az előbbinél éppen ellenkező szabásu embert fogok e tárcza olvasóinak Czecz Antal képében felmutatni.

bármely államügyre nézve a Felsége többi országával. De akár egyezkedik, akár nem, és ezen egyezkedés ha nem sikerül, felmarad az országgyűlésnek azon joga, hogy önállólag intézkedjék.

A 4. cikk elv, amely ugyan az albizottság munkájában nincs benn, de a melyre nézve éppen azon észrevétel teszem, hogy arra nézve az albizottság-nak figyelmeztetni kellett volna, az — hogy az albizottság javaslatát minden fentartás nélkül, és így örök időkre teszi; mintha t. i. azon kapocs, amely a pragmatica sanctio folytán Magyarországot és a Felsége többi országait és tartományait között létezik, soha felbontható és megszüntethető nem lenne. Tudva van pedig mindnyájunk előtt, hogy a pragmatica sanctiót képező 1723. évi 1. és 2. cikkében világosan ki van mondva, hogy az uralkodó ház és törvényeikben megnevezett ágának kihal-tuk után Magyarországnak törvényes király választási joga ismét feléled, — s ekkor természetesen azon kapocs is, amely a pragmatica sanctio folytán Magyarország és a Felsége többi országait között létezik, meg fog szűnni. Ennélfogva óhajtan-dónak tartom azt, hogy a munkálataim fejeztessék ki, hogy a teendő bármely javaslat természetesen csak az uralkodó ház öröklésre hivatott minden ágának kihaláig tarthat, s azontúl önmagától megszűnik. Részletekbe nem bocsátkozom, ezekre nézve nézetemet, tisztelt barátom Tisza Kálmán előterjesztette, még csak a delegációra nézve teszek egy észrevételt. En azt látom, hogy lehetnek esetek, a melyekben Magyarországtól is, úgy mint bármely országtól celszerűség tekintetéből némely jogoknak feláldozása, megszorítása kívánthatatik. De azt részemről nem vagyok képes fel fogni, hogy midőn egyrészt közös minisztérium állítatik fel, az albizottság munkálataiban és még habár megszorított alakban és bizonyos formák között, de mégis közös törvényhozási nagy fontosságú állam-ügyekre nézve, hogy ez az ország önállósága és függetlensége fenntartásával miképen legyen összeegyeztethető; hanem azt tartom, a tárgynak ezen részét felvilágosítani azokhoz tartozik, a kik a javaslatot tették — én azért részemről erre nézve a további felvilágosítást igen szívesen elvárom. Ezekből áll az, a miket az általános elvekre nézve, az albizottság munkálatait illetőleg kívántam előadni; a részletekre nézve annak idejében jogomat előad-ni lehető észrevételeimet fentartom.

Ivánka Imre: Megvallom, hogy az előttünk fekvő javaslathoz azon egyszerű oknál fogva nem járulhatok, meggyőződés szerint, mert én hazám függetlenségét egyedül a personal unio tökéletes kivételében és biztosításában találom, a jelen munkálataiban pedig a real unio csirait látom letéve.

En a közös kormányt és egy oly testületet, mely szótöbbséggel határoz s melynek a kormány felelős, másnak, mint egy közös parlamentnek nem tekinthetem, és engem nem nyugtatnak meg az, hogy ezen közös parlament, vagyis ezen delegáció jelenleg a paritás elvére állapítatik. Nem nyugtathat engem meg azért sem, mert nézetem szerint a jövő a demokrat elveket fogja uralomra juttatni, és a jövő a politikában az érdek politikáé leendő. Nem tarthatom lehetőnek, hogy ezen paritási állás így a mint a munkálataiban tervezve van, megmaradjon, mert nem tarthatom kivi-hetőnek azt, hogy hosszú időre 13 millió száma és érdeke ugyan oly joggal szabjon törvényeket, mint 22 vagy 23 millió száma és érdeke. Ez az általános észrevételem, melyet előadni kívántam, az egyes pontokra nézve fentartom magamnak észrevételeimet a részletes tárgyalás alkalmával elő-adhatni. (Szünet.)

(A tudósítás folyt. köv.)

A 65-ös bizottság zárulása febr. 6-án.

(Előleges tudósítás)

Felolvastatik az utolsó ülés jegyzőkönyve. Elnök: Andrássy Gyula gr. Miután az egész el van fogadva, következőnek a szöveg fel-olvasása és hitelesítése.

Ez előtt felolvastatik Várady Gábor levele, melyben kijelenti, hogy a tárgyalások alatt fekvő beteg levén, azokban részt nem vehetett, hanem mindenben a kisebbség nyilatkozásához járul s szava-zatával a kisebbség nézeteihez járul mind átalánosságban, mind részleteiben.

Vita támad: vajlon e levél tudomásul vétés-sék-e vagy nem, melyben sorban szólnak Simay, Simonyi báró, Szentkirályi, Tisza Kálmán. A nyilatkozat tudomásul vétetik.

Ezután Csengery Antal olvassa a bizottság többségének véleményét.

Somogy Ignác a szakaszok számsorozatá-ban kíván igaztást tenni. (Marad.)

Felolvasás után felszólal Deák Ferencz: száraz jelentést kell tenni az országgyűlésnek és mellékelni a munkát, ezzel a jegyző bizatik meg. A febr. pátenstről és oktoberi diploma megvitatásá-ról szólanı szükségtelemek tartja.

A jelentés az elnök és jegyző aláírásával fog beadatni.

Az elnök köszönetét fejezi ki a közreműkö-désért a bizottság egyes tagjainak, és feloszlátja az ülést.

KÜLFÖLD.

— Beust báró politikája, írják a „Hand. Ztg“-nak, a keleti kérdésben eddig nem sok siker-rel járt, s indítványai által a tuilerákban annál kel-metlenebbül lepettek meg, minthogy remélték, hogy egy uton járhatnak Ausztriával. Attól tartan-nak, hogy Beust ur kezdeményezése a helyett, hogy lankasztaná a keleti válságot, gyorsítani fogja annak fejlődését, s vannak a kik hajlandók hinni, hogy Ausztria egyetértésben áll Oroszországgal. E benyomást szelidítendő Beust ur híreket terjeszt, miknek főcélja nem más, minthogy eltérő irányt adjanak a francziák gyanuszkodásának. Szünet nél-kül felmerülnek a sajtóban a hírek, hogy Porosz-ország így és amugy szövetekezik Bajorországgal, titkos tervekre Franciaország ellen. III. Napoleont nyomára akarják vezetni tulajdonképi ellenségeinek, hogy így annál biztosabban az osztrák szövetségbe terelejk őt, de remélhető, hogy Párisban nem Bécs-ből fogják venni a tudósításokat a német kormá-nyok szándékai felől.

FRANCZIAORSZÁG. Páris, jan. 30. A „Kühnische Zeit.“-nak írják: „A keleti kérdés jelen helyzetének felfogása s a francia politika inogása-nak megértése végett szükséges tudnunk, hogy Montier, eddigi politikájával szemben, most azon fáradozik: hogy Franciaország más hatalmakkal egyetértésben azon engedményekre nézve, melyeket a török portától közösen fognak kívánni, nem csak a krétai, hanem általában a keleti keresztény népek sorsának javítására nézve.

„Miután erre nézve Franciaország és Görög-ország a másik két védhatalommal t. i. Angliával és Oroszországgal értekezleteket tart, igen termé-szetes, hogy Beust javaslatát mint „becces anyag“ ad acta tétettek — a nélkül, hogy ítélet alá lettek volna bocsátva . . . Ennyi mindaz, mi idáig ez ügyben történt.“

A „Journ. de Rouen“ jelenti, miszerint Hav-reben egy amerikai hadidüzs „Hugh Mac Colloch“ várátik, mely titkos utasításait csak e kikötőben nyitja meg, de melyről azt hiszik, hogy szinte a keleti kérdésben bír kildetésessel.

Olaszország. Florenz, febr. 1. Egy királyi decretum jelent meg, mely által a politikai vétés-gek miatt támasztott perek megszüntetettek, ha nem forog fén személy- és vagyonértés, vagy oly büntény, mely a haditörvényszékek elé tartozik.

NEMETORSZÁG. München, jan. 31. Január 2-kán utazott el Hohenlohe hg és Prankh br. hadügyminiszter a miniszteri értekezletre Stuttgart-ba, mely febr. 3-án kezdődik, kíséretükben vannak Tauffkirchen gr. és Massenbach b. törzskari őrnagy.

A képviselőház az ipartörvény fölötti tanács-kozmányok miatt hat hétre elfogja magát napolni.

A francia kormány a Hohenlohe program miatt interpellálta a mi udva-runkat, írják a „Nürn. Corr.“-nak. A bécsi külü-gyér már előbb megtette a hasonló lépést. Eszre-velhető, hogy megint egy új politikai fordulat küszö-bén állunk, csakhogy ebben nem a kormány a kez-deményező. Hogy belöldi vagy pedig külső be-folyás játszik-e itt főszerepet ma még meg nem határozhatik, de remélhető hogy a bajor kamarák legközelebbi üléséből fog érkezni eziránt némi ma-gyarazat.

TÖRÖKORSZÁG. A „P. L.“-nak írják: „A szerb várakat illetőleg a porta egységet ajánl. A várakat ki akarja üríteni és Belgrád várának meg-szálló hadát a legesekélyebbig leszállítani. De ezen várat is teljesen kitüriteni, úgy látszik, nem hajlan-dó a porta. Aali pasa kijelentette, hogy inkább politikai, mint katonai természetű fontos okok bir-ják a portát arra, hogy a párisi szerződés illető határozatát fentartsa. A pillanat legalább, melyben a porta azon a ponton áll, hogy kereszténen alatt-valóinak ügyeit rendezze, rosul van választva hogy legfontosabb posztóijáról lemondjon.“

SZERBIA. Belgrád, jan. 30. A „D. allg. Ztg.“ írja: A porta még mindig nem felelt a szerb kormány követeléseire a várak kitüritésé végett. Pe-dig ha a szerb kívánalmak ki nem elégítettnek, az ország el van határozva a háborúra s a Török-or-szág elleni támadásában nem fog egyedül állni. Részt fognak venni e hadjáratban: Bosnia, Herce-govina, Bulgária, Epirus, Thesalia, Montenegro, Görögország és alkalmassal Oláhország is meg osz-trák szerbek és szlávok s számos idegen önkény-tésre is számíthatnak. Az osztrák kormánytól Szer-bia 15,000 darab fegyvert vett, mik itt gyűltifegy-verekké idomítottak át Németországból e napok-ban 45 ezer hatulról költendő fegyver érkezett, 800, 000 font puskaor hever a kragujevaczi szer-tárban s 200,000 font gyártatott Oláhország szá-mára s e tömeg már el is küldetett Bukurestbe. Két ezer, a vidéken fekvő tisztnek meghagyottak, hogy Belgrádba jöjenek gyakorlatokra és hadtudo-mányi előadásokra. Az akadémiai legelső tanulmánya-it befejezte s felfegyvereztetett. Nagyszámu anyag-szer szállítási szerződések kötöttek a kereskedők és a hadügyminiszter között. Pár nap előtt innen Magyarországon keresztül több küldött ment utra Bulgáriába, Boszniába, Montenegróban is a had-gyakorlatok befejezvék s 30,000 harezos áll had-készületen. Legtöbbit bízna Oroszorszába mely a török tartományokba jelentékeny fegyverkészle-teket szállít.“

KÜLÖNFÉLÉK.

Deák Ferencz, mint írják, legfelsőbb kézirat által hivatott fel Bécsbe folyó hó 6-kán.

Gr. Andrássy 5-kén este érkezett vissza Bécsből a gyorsvonattal, s azonnal a Deák körbe sietett, a hol számos képviselő, köztük maga Deák, várta. Az érkezett zajos eljenzéssel fogadták. Nem mint miniszterelnök érkezett ugyan, de azon meg-meggyőződésel, hogy a minisztérium pár nap alatt ki lesz nevezve. Az egykor antimintimistialis „Pesti Hírnök“ már sietett is közölni a névsort, mely szer-int: gr. Andrássy (elnök s a honvédelem pol-gári része), B. Wenckheim B. (belügy), B. Eötvös (közoktatás), Lónyay (pénzügy), gr. Mikó (földmívelési, ipar és közlekedéstügyi) miniszterre kinevezetése bizon várható; Gorove, Horváth Boldizsár, gr. Festetics tagjai lesznek-e a mi-niszteriumnak, még kétes.

Jól értesült körökben állítják: alapos kilátás van arra, hogy a Felségeik a császár és császárné legfeljebb f. hó 20-kaig legmagasb láto-gatásukkal szerencsésül hazánk fővárosát.

— Bécs, febr. 6. A „Neue Freie Presse“ jelenti jól értesült helyről: A tartományi gyűlések febr. 18-án nyitnak meg. Császári izenetet vesz-nek, hogy a rendkívüli birodalmi tanács, miután Magyarországgal a kiegyezés első stadiuma létrejött, tárgynéklülvé lett és hogy, a császár most már az alkotmányos birodalmi tanácsot hívja össze a februári alkotmány értelmezés. E bi-rodalmi tanács elé fog terjesztetni az új hadkiegészítési törvény, valamint a kormány-előterjesztés a februári alkotmány megváltoztatását illetőleg, tekin-tettel a Magyarországgal létrejött kie-gyezésre. A birod. tanács körülbelül mártius közepén fog megnyitni. A kormányi előterjesz-tetés magában foglalandja a 13. sz. megszüntetését és a miniszter felelősségi törvény alkalmazását. Andrássy kinevezetése a magyar minisztérium elnökségére, biztos; Lónyay pénzügyminiszter. A többi személykérdés még nincs eldöntve.

○ A naponként tartott miniszteri tanács-ban a „Wanderer“ szerint gr. Andrássy is rende-szen részt vesz, s melegen szól a mellett, hogy szorosán kell ragaszkodni az alkotmányos térhez, minél fogva a Magyarországgal egyezkedés, a meny-nyiben az a közös birodalom közös ügyei érdekli, a Lajthán túli legalis képviselő elibe is terjesz-tendő.

○ B. Beust egészen a helyzet ura lett. A „N. Fr. Pr.“ szerint államkancellár cizmet kapott, s a Felsége által felhatalmazott új minisztérium-ot kombinálni. Válaszint, hogy a „rendkívüli birod. tanács“-ról lemondanak, s a landtagok ülészaká-nak megnyitja f. hó 18-ra napolaitik el. Goluchows-ki és Kellersperger egyezkedés foly a miniszte-riumba lépésük iránt.

○ Déli-Tirolra nézve, hol a közbiztonsá-got és rendet zavaró tüntetések fordultak elő, a személyes szabadság és bási jog iránti törvény es. rendelettel halálra kivülinek nyilvánítottak.

○ A választások Bécsben f. hó 4-ikén mentek véghez. A választóknak alig egyharmada gyakorolta jogát. Az „alkotmányhü“ vál. bizottság jelöltjei győztek, s Bécs vál. kerületeit a landtagon 1 iró, 1 polgárnagy, 1 gyáros, 1 notar, 1 ház-tulajdonos polgár, 7 ügyvéd s 1 es. k. ndv. tanács-os fogja képviselni. A csehországi választások eredménye az, hogy megválasztott 75 német és 91 cseh jelölt. Stiriában a németek és szlovének választási diadalra egyensúlyozza egyik a más. A német-osztrák alkotmányos párt vezérei b. Prato-beveranál új értekezletet készülnék tartani.

— A „Lloyd“ zagrabi tudósítása szerint a zimony-fiumei vasútvonal ügyében Bécsben járt küldöttséget Beke, a cs. pénzügyminisztérium ve-zetője, a közelebről életbelépő magyar miniszte-riumhoz utasította.

— A kolozsvári kir. jogegyetemnél két tanári állomásra hirdettetik pályázat a hivata-las lapban. A folyamodványok a kir. főkörmány-székhez küldendő mártius 12-ig.

— F. F. urnak Flórenczbe lapunkat f. hó 1-sőjén kezdve megrendeltük. A többire nézve ma-gánlevelet leszlünk szerencsések küldeni. Addig is fogadjá honfuii üdvözlétünket a távolban.

— A kolozsvári löversenyek ezután július hol végén fognak megtartatni.

— Kolozsvárt, februárius 7 kén 1867. Az erdélyi gazdasági egyesület t. cz. tagjai ezenel ujjabban is tisztelettel figyelemztetnek a f. h. 14-én délelőtti 10 órakor a helybeli városi község-tanács-terében megtartandó közgyűlésre. Aschermann Fe-rencz titkár.

— A Dunaféjedelemségből érkező nyugtala-nító hírek folytán az onnan Erdélybe hajtandó szárvasmarhákra nézve a tömösi, törösvári, ó-sánczi és bodzai vesztigietnél 10 napi vesztigidő rendel-tetett. (S.)

— A „Victoria“ helybeli részvényes biztosító intézet eddig 380 káresetnél 80,000 ft kártérítést fizetett, mely összeg a bevételével összehasonlítva, az intézet kedvező állását tanúsítja.

— Litolfi tiszteletere tegnap a redoute ter-mében disziakoma adott, mely lelkes toistok és vig társalgás közt folyt le.

— Emilitettük, hogy a pénzkészlet az ite-ni pénzüntézeteknél megtolult. Ez ötlethől is, de már alapszabályainál fogva is a Victoria bizt. társaság ki kezd kölcsönöivel a vidékre nyomulni. M. Várárhelyt, Tordán már megalakult a szigorló bi-zottmány, mely az ottani részvényesek váltóit ott helyt szigorolja; mennyiben a Viktoria egy város-nak a szigorló bizottmány ottani felállítását bizo-nyos számú részvényesek mennyiségéhez kötötte, az alakulás több városban foly, úgy látszik Enyed lesz a harmadik vidéki város, mely a Victoriától, hogy ugy szöljünk, fiókpénztárt kap. (Korunk)

— Kimutatás a kolozsvári kisegítő pénztár-egyleti forgalmáról január havá-ban 1867.

Bevételek:	
Pénztármaradék a m. hórlól	33,810 ft 21 kr.
97 új tag 294 részvény után 5 frt	1,470 " "
Havi, rendes és rendkívüli beté-telek	67,040 " 79 "
Könyvdíjakban	98 " 60 "
Kamat, provisio és váltódíj	4,510 " 1 "
Bélgédíjakban	254 " 40 "
692 tag által visszafizetett köl-esőn	250,865 " "
A bevételek összege	358,049 " 1 "

Kiadások:	
709 tagnak kölcsön	255,635 ft — kr.
Tisztviselők fizetése	271 " 1 "
Irodai kellek	61 " 90 "
Bélgére	253 " 80 "
Kamat	" " "
Töke-visszafizetés	46,814 " 5 "
Pénztármaradék	55,013 " 25 "
	358,049 " 1 "

Kolozsvárt, jannár hó 31. 1867. Tauffer Ferencz, Gelch János, Wagner Frigyes, igazgató. könyvezető. pénztárnok.

— A kolozsvári piactól nagy templom körül épületek megváltása s lebontásai befizetések 1866-ban: Ábrahám Antal 40 frt, Ákonez János 71 frt 69 kr, Ákonez József 10 frt, Balázs József 13 frt, Benel Ferencz 10 frt, Bors Albert urb. pap. 50 frt, Csulak Dániel 10 frt, Dobokai Ferencz 14 forint, Domzsa György 15 frt, ev. luth. egyház 25 forint, gróf Eszterházi János 75 frt, Endes Gábor 20 frt, F. M. 3 frt, Folly Mihály 25 frt, Földesi István 5 frt, dr. Fischer Lajos 6 frt, Gyulai Ferencz 5 frt, Groisz Nándor 25 frt, Gegenbauer József 10 frt, gróf Horváth Tholdi Lajos 20 frt, b. Horváth Ödön 50 frt, Hutter Samu 5 frt, ifj. Hintz György 10 frt, Kedves Alajos 22 frt, gróf Kemény Samu hagyatéka 150 frt, Koller Mihály 4 frt, Korbuly Bog-dán 50 frt, Kovács Márton 25 frt, Krémer Ferencz 10 frt, Kövári László 20 frt, Kriegl Sándor 20 frt, gróf Kün Gothárd 5 frt, Kis Samu 10 frt, gróf Lázár Miklós 25 frt, Lugosi József 10 frt, Lukács Ferencz 20 frt, Márk Samu 8 frt, Macskási Ró-zália 75 frt, Mák Ferencz 10 frt, öz. Nemessányi Ferencz 10 frt, Nappendruk Károly 5 frt, Pap Alajos 10 frt, Pfeningsdorf Antal 20 frt, Popini Nándor 5 frt, Reschner Dániel 25 frt, Rucksa János 25 frt, Stampa András 50 frt, Stein János 25 frt, öz. Schilling János 10 frt, Skvoronek

Agust 10 frt, Tamási János 10 frt, Tauffer János 20 frt, Tauffer Ede 5 frt, Takó Béla 2 frt, Ullitz Agoston 50 frt, Wendler Frigyes 12 frt, b. Wesse-lényi Farkas 30 frt, gr. Vas Miklós 20 frt, Jóska 60 kr, rézművesek 5 frt, összesen 1,331 forint 29 kr. Kamatból jött 77 frt, szelvényekből 75 frt 66 kr, házéből 1,520 frt, szemétekből 20 forint, rendkívüli jövedelem 467 frt, összesen 3,510 frt 95 kr o. é. Kolozsvárt, dec. 31-kén, 1866. Mino-rich Károly, b. elnök. Kövári László, jegyző. Schütz János, pénztárnok.

— A magyar tud. Akadémia közgyű-lése mult jan. hó 31-dikén tartott az akadémia palotájának nagytermében. Báró Eötvös megnyitó beszédét után Arany János, az akad. titkára, adta elő jelentését, melyben elősorolá az akadémia mű-ködését, elő a reformokat, melyeknek remélhető üdvös eredményét a jövőben élénk, megalto szí-nekben festé, s megjelölé a teendőknek s az óhaj-tandó újításoknak még fennmaradt sorát; főként figyelemztetve az akadémia széptudományi osztá-lyát azon főhivatására, hogy a nyelvünkkel előzőnlő s eredeti jellegéből kivetkeztető idegen szólásmó-doktól és idomoktól megtisztítani, annak veszélyes terjedését meggátolni igyekezzenek. Végül az aka-démia elhunyt tagjairól emlékezett meg, ezek az akadémia elnöke: gr. Dessewffy Emil, Kiss Károly math. oszt. r. t., Gaál József nyelvt. l. t., hg Esz-terházy Pál ig. t., Zsarnay Lajos nyelvt. lev. tan., Zádor Gy. tört. r. t., Czuczor Gergely nyelvt. r. t., primás Seitovszky János igazg. t., Palugyay Imre tört. lev. t., végre Csányi Dániel l. t.; vigaszul 3 menekült tagot adott vissza a kegyelem: Pulszky Ferencz, Horváth Mihály és Rónay Jácintban. Ezt követőleg Pauler Tivadar tartott id. Bartal György felett emlékszedet, utána Szabó József értekezett a knyhinyai meteorokról, mit az odaitelt jutalmak-ról szóló jelentés s az új pályadíjak kihirdetése követett. Es pedig az 1859—64. évkörre eső phi-losophiai nagy jutalom, nem ítéltetett kiadhatónak, a Marczibányi 50 aranyos mellékjutalmat Waga János „Bölcsészettanának“ ítéltetett. Az 1860—65. évkörben megjelent jog- és államtudományi mun-kák közül legkitűnőbbnek Deák Ferencz igazgató és tiszt. t. azon közgyű munkája találtatik, mely a „Budapesti szemlében“ előbb, s azután „Adalék a magyar közjoghoz“ cím alatt önállólag is meg-jelent, de mivel a szabályok minden előbb gyűjte-ményben megjelent munkát elzárnak a jutalomtól, azért a 200 aranyos nagy jutalmat Dózsa Elek t. t. „Erdélyhoni jogtudomány“ nak ítélték oda. A Mar-czibányi 50 aranyos mellékjutalmat Kautz Gyula „Nemzetgazdaság és pénzügytan“ című munkája nyerte el. A Strokay Antal 100 aranyos jutalmat az 1864—65-dik években megjelent jogtudományi munkák közül Pauler Tivadar „Büntető jogtan“ című könyvének ítéltetett. Ez években megjelent munkák közt még dícsérettel emeltettek ki a kö-vetkezők: Wenzel Gusztáv „Magyar- és Erdélyor-szág magánjoga“, Weninger Vince „Politikai szá-m-tan“, Konek Sándor „Statistikája“, Kautz Gyula „Országzat-tan“, Hoffmann Pál „Római magánjog-rendszere“, Kerkápolyi Károly „Protestáns egyház-alkotmánya“, Dózsa Elek „Erdélyhoni ref. egyház-joga“, néhai Szalay László „Fiume, szerb telepek és horvát kérdés“, s végre Szathmáry Károly „Az Alföld és Fiume“ című munkái. A nyelvt. osztály az 1865-dik évi 15 aranyos Sámuel jutalmat Budenz József „Cseremiszt szótár“ című dolgoza-tának, az 1866 ki évi szintén 15 aranyos Sámuel-díj ismét Budenz: „Mordvin tanulmányok“ című értekezésének ítélte oda. A 30 ki naggyűlésen a tagok választása ily eredménnyel történt: 1. A nyelvudományi osztályba: Pulszky F. a tört. osz-tályból kérésére a nyelvt. osztályba tétetett át; a Czuczor Gergely helyébe rendes tagnak Gyulay Pál választott; levelező tagokká választattak: Kun Géza gr. és Joannovich György. 2. A philosophiai oszt. rendes taggá Rónay Jácint lev. t., Molnár Aladár és Habernern Jónáthán, 3. A történelmi oszt. külső levelezőtaggá Mommsen Tivadar. 4. Törvény-tudományba tiszt. tagokká: Gorove István és Tre-fort Ágost; rendes taggá Zádor György helyébe Konek Sándor, lev. t. Tanárky Ede. 5. A mathe-matikai oszt. levelező. Hunyady Jenő. 6. Termé-szettudományba rendes taggá Szabó József, lev. t. gr. Lázár Kálmán, dr. Schenzl Gyuló, külföldi le-velezőtagok: Neilreich Ágost (Bécsből), Owen Ró-bert (Londonból). Végre Csengery lemondván a jegyzőségről, helyébe Rónay Jácint választott.

— Nemzeti színház. Febr. 7. Litolfi ur közkívánatra még egy hangversenyt adott, me-lyen rendkívüli közönség jelent meg, ugy, hogy meg a zenekart is zártzárakékké kellett átalakítani. Köz-e-lebbről bővebben.

Febr. 8. „Linda“, opera, csekély számú közönség előtt adatott elő.

UJ POSTA.

— Az angol trónbeszéd ezen reményét fejezi ki, hogy a porosz-osztrák háború befeje-zése tartós európai békét idézend elő. A „keleti kérdést“ illetőleg, a nyugoti hatalmak egyetértésére mutat — midőn így szöl: Angol- és Franciaország egyenes beavatkozás nélkül azon ügyekre keznek, hogy javítsák a Porta és keresztényen alattvalói közti vi-szonylatokat, a szultán jogainak megszorítása nélkül. — Florenczben mind inkább terjed a hír, hogy az francia olasz-osztrák véd- és dacszövet-ség már megkötetett. A felhivatalos lapok nem czafolják azt határozottan, szintugy fenbgyva a valószínűség külszintét, bár a „Gazzetta del Popolo“ szerint a nép nem vágyik egy újabb háborúra.

T. és teljes szerkesztő JOZSAF DANIEL

Nyilttér. *)

Galgóczi Antal m. igató urnak Dézsén.

Ön még 1865 dik év mártius 1-én tölem má-sok részére át vett 2-0 frtot most sem egyenlítetté ki, sőt ennek folytán ön nejkének mult évi october 26-án esküvel tett vallomása önt vagyotalannak nyilvánítja; ennek következtében kénszerítve le-szek annak idejében ön jellemét a maga meztelen-ségében a világ elé állítani.

Dézs, február 2-án 1867. Csernel.

*) Az e téren megjelenő cikkeket egyáltalában nem vállal magára felelősséget a szerk.